

FONETSKI RITMOVI U VERBOTONALNOJ METODI*

Petar Guberina

I

Historijat fonetskih ritmova

* Predavanje održano na Međunarodnom kongresu za oralnu edukaciju gluhih, Northampton, SAD 1967.

Fonetski ritmovi proizašli su iz postupaka i teorije koju smo između 1952. i 1955. g. postavili za učenje stranih jezika, a u okviru audiovizuelne globalnostrukturne metode (metoda St. Cloud — Zagreb). Ritam, intonacija, vrijeme i napetost u toj teoriji su osnovica dirigriranja i slušanja glasova stranih jezika.

Makromotoriku (ritmičke pokrete tijela) smo koristili u učenju francuskog jezika po toj metodi. Prvi eksperimenti vršeni su u Zagrebu i Francuskoj (École Normale Supérieure de St. Cloud, Paris). Makromotoriku smo upotrebljavali uglavnom:

- a) za dirigriranje slušanja više napetih i manje napetih glasova: razlikovanje okluziva i spiranata, zvučnih i bezzvučnih glasova;
- b) za imitiranje intonacijskih i ritmičkih cjelina specijalno u slučajevima gdje je đak ranije učio strani jezik samo po pisanom jeziku.

Verbotonalna metoda primjenjivana u rehabilitaciji sluha i govora samo je dio verbotonalnog sistema u čiji okvir ulazi i teorija učenja stranih jezika po AVSG metodi. Prema tome bilo je naravno da se makromotorika koristi u učenju govora i percepcije govora po verbotonalnoj metodi koja slijedi osnovni motto: iz pokreta dolazi glas (v. P. Guberina »Zvuk i pokret u jeziku«, Matica Hrvatska, Zagreb, 1952.)

Ali budući da se na ovom području radi o gluhoći, makromotorika je trebalo da dobije mnogo razvijeniji oblik. Priprema tijela trebalo je da bude vrlo bogata. Zato smo se obratili specijalistima iz ritmike, da bi nam oni u duhu teorije verbotonalnog sistema predložili i s nama eksperimentirali pripreme tijela i specifične pokrete za pojedine slogove. U tom radu najveći broj pokreta za pojedine slogove predložili su i izradili ritmičarke Vesna Pintar i Elvira Brozović-Šakić, u suradnji s Borom Adamec (na filmu »Body movements of the verbotonal method« Vesna Pintar i Elvira Brozović demonstrirale su sve forme za pojedine slogove, kao i kombinacije u riječima i rečenicama).¹

Eksperimenti su dugo trajali, a naročito je trebalo eksperimentirati razne forme za iste glasove kada se radilo o dvjema ili više raznih kategorija djece (napeta djeca, rigidna djeca, labava djeca), o raznoj dobi djece i o raznim nivoima poznavanja glasova. U tom veoma kompliciranom radu sudjelovao je osim ritmičara i mene

¹ V. V. Pintar, E. Brozović, B. Adamec:

Ritmičke stimulacije pokretom (Predavanje na Simpozijumu za rehabilitaciju sluha, Zagreb, 1966, štampano u »Govor« 1967, br. 1).

čitav pedagoški skup »Centra za rehabilitaciju sluha i govora«, Zagreb te moji suradnici fonetičari iz Zavoda za fonetiku, Filozofskog fakulteta, Zagreb. Ovi fonetičari bili su i moji prvi suradnici za primjenu verbotonalnog sistema u učenju stranih jezika i rehabilitaciji sluha počevši od 1955. g. Svima njima ovom prilikom zahvaljujem, kao što srdačno zahvaljujem svim nastavnicima iz Day School Columbus, Ohio, koji su sa mnom izradili nekoliko forma za engleske glasove.

Historijat upotreba muzičkih stimulacija i ritma nursery rhymes još je stariji od historijata pokreta tijela u funkciji produkcije i percepcije glasova. Ritam, intonacije u mojoj prvoj koncepciji gramatike osnovica su svake sintaktičke strukture (1939). Ta sam razmišljanja kasnije primjenjivao na umjetnički ritam (1952. i dalje). Ritmičke strukture baza su svih fonetskih vježbi u metodi AVSG. Međutim, kao i za pokrete tijela, tako i za muzičke stimulacije i ritam, trebalo je razviti nove i razvijenije forme na području rehabilitacije sluha i govora. Tu ima veliku zaslugu prof. Zora Drežančić. Ona je na osnovu 6 osnovnih principa u vezi ritma verbotonalnog sistema, sastavila čitave cjeline brojalica koje su svi nastavnici upotrebljavali i u Zagrebu i u inozemstvu, koji su radili po verbotonalnoj metodi. Posljednjih godina istakla se u sastavljanju brojalica prof. Blanka Schmid, a u sadašnjem momentu čitave grupe nastavnika u Jugoslaviji i inozemstvu, koji rade po verbotonalnoj metodi, stvaraju brojalice uključujući i nastavnike u Day School Columbus, Ohio, zatim u Zanesvilleu, Ohio i Torontu, Kanada.

Svima njima srdačno zahvaljujem.²

II

Fonetski ritmovi su samo jedan dio verbotonalnog sistema koji u cjelini uključuje: fonetske ritmove, rad u razredu i individualan rad. Fonetski ritmovi imaju naročitu funkciju, da omogućе djetetu dobar izgovor, uključujući u izgovor, naravno, dobar ritam i dobru intonaciju. Fonetski ritmovi su osnovica za rad na području govora, jezika i znanja koje mora da usvoji gluho i nagluho dijete. Za individualan rad fonetski ritmovi daju mogućnost da se lakše popravi izgovor i da se bolje razvije percepcija govora.

Što znače »fonetski ritmovi« i zašto dajemo fonetskim ritmovima tako veliku važnost za razvoj govora i jezika?

Općenito jezik se uči kao da se nalazi izvan čovjeka. Čovjek treba da asimilira fonetiku i gramatiku materinskog jezika i stranog

² V. Z. Drežančić:

Osnovi ritma i intonacije u surdopedagogiji i korekciji (Magisterska radnja, Zagreb 1965);

Ritmičke forme kao pedagoški postupci u reedukaciji sluha i govora (Predavanje na Simpozijumu za rehabilitaciju sluha, 1966, štampano u »Govor« 1967, br. 1);

Eksperimentalni program u rehabilitaciji sluha i govora (Centar za rehabilitaciju sluha i govora, Zagreb 1965);

Programme experimental en français (Uccle, Belgique, 1966).

Programme expérimental en flamand (Uccle, Belgique, 1966).

B. Schmid:

Eksperimentalni program za hrvatskosrpski (Centar za rehabilitaciju sluha i govora Zagreb, 1967);

Programme expérimental en français, Bruxelles 1966, 1967).

Adamec:

Programme experimental en flamand (Škola za gluhe, Hasselt, Belgija 1966, 1967).

jezika ako se nalazi u takvoj jednoj situaciji. Socijalna funkcija je veoma naglašena u lingvističkim studijama.

Iako je socijalna funkcija izvanredno važna sa stanovišta jezika, mi smatramo da je jezik prije svega proizvod fizičke, biološke i neurološke strukture čovjeka. To znači, da treba učiti jezik u samom čovjeku gdje je jezik prvenstveno govor.

S tog stanovišta fonetika predstavlja vezu produkcije kao rezultata tijela i percepcije tih istih glasova pomoću nervne strukture samog čovjeka. Iz toga izlazi da artikulacija nije samo rezultat artikulatornih organa (mi ćemo zvati artikulaciju sa stanovišta artikulatornih organa kao »artikulaciju u užem smislu«), nego strukturalnog jedinstva mnogih dijelova tijela gdje se sastaju razne napetosti koje proizlaze iz raznih agonističkih i antagonističkih mišića. Napetosti u verbotalnom sistemu definiramo kao efekt agonističkih i antagonističkih mišića koji se suprotstavljaju.¹

Budući da je govor proizvod čovjeka i da ga čovjek percipira, produkcija i percepcija govora tvore jedinstvo. Naša je percepcija tako organizirana da pokret i mjesta napetosti daju ritmičku i intonacionu osnovu za percepciju govora. Percepcija utiče na artikulaciju, a produkcija govora utiče na mogućnosti percepcije tako da omogućava sustave brzih izbora među brojnim kombinacijama fizičkih karakteristika govora.

Ti su faktori nosioci govornih signala sa stanovišta i artikulacije i percepcije govora. Budući da su govorni glasovi u osnovici samo rezultante ritma, intonacije, napetosti i vremena, nemoguće je adekvatno izgovoriti i percipirati glasove ako ih izdvojimo od osnovnih strukturalnih faktora govora.

Strukturalni faktori govora su duboko povezani s ljudskim tijelom. Ljudsko tijelo u svojoj društvenoj okolini bilo je osposobljeno da stvori govorne glasove kao rezultat pokreta; u tom smislu glasovi ljudskog govora su rezultat artikulatornih organa u najširem smislu.

Ljudsko tijelo zasnovano na svom strukturalnom ritmu je različito osjetljivo na pojedine frekvencije. Tijelo je najosjetljivije na vrlo niske tonove. Niske frekvencije stvaraju osnovnu sinhronizaciju našeg tijela i zbog toga smo najosjetljiviji na ritam, koji se prenosi preko niskih frekvencija.

Ovi zaključci koji se odnose na ljudski govor mogu biti korisno primijenjeni ne samo u učenju stranih jezika (naročito za asimilaciju stranih glasova), nego i na području rehabilitacije govora i sluha. Dok nagluhi ili teško nagluhi, kao i potuno gluha lica imaju u najviše slučajeva malu ili nikakvu osjetljivost na visoke frekvencije, oni imaju dobru osjetljivost za vrlo niske frekvencije. Treba naglasiti da niske frekvencije govornih glasova ne maskiraju visoke frekvencije tih glasova; naprotiv, različite kombinacije i odnosi između niskih i visokih frekvencija govornih glasova, daju veće mogućnosti da se percipiraju visoki glasovi govora kao što su napr. »i«, »s«, »š«. Percepcija je tako organizirana da pokreti i napetosti pojedinih dijelova tijela daju ritmičku i intonacionu bazu za percepciju govora. S druge strane, percepcija utječe na strukturu artikulacije kako je ovdje shvaćamo, a produkcija govora treba da pruži nervnoj strukturi mogućnosti percepcije po principu feedback.

¹ J. Gospodnetić prvi je ovako definirao »napetost« kada se radi o artikulaciji već 1961. (V. i J. Gospodnetić: Uloga napetosti u rehabilitaciji sluha i govora »Govor« br. 1, 1967). Ovdje uzimam *napetost* u širem smislu, to jest u smislu smjerova, koncentriranih pravaca i središta po čitavom tijelu.

Osnovna ideja kod istraživanja u verbotonalnom sistemu jest, da se proučava struktura govornih glasova i riječi i primjena tih rezultata naročito za rehabilitaciju sluha i govora te za učenje stranih jezika. To istraživanje je pokazalo da postoji duboka veza između strukturalnih faktora govora i optimalnih mogućnosti čovjeka da artikulira i percipira riječi.

Najvažniji u strukturi govornih glasova i riječi jesu:

1. *ritam,*
2. *intonacija,*
3. *napetost,*
4. *vrijeme i »pauza« (aktivna pauza),*
5. *intenzitet.*

Ti su faktori nosioci govornih signala sa stanovišta i artikulacije i percepcije govora. Budući da su govorni glasovi u osnovici samo rezultante ritma, intonacije, napetosti i vremena, nemoguće je adekvatno izgovoriti i percipirati glasove ako ih izdvojimo od osnovnih strukturalnih faktora govora.

Mi smo naglasili, da je ljudsko tijelo naročito osjetljivo na niske frekvencije i da niske frekvencije služe kao baza za ritam i melodiju govora. S tog stanovišta moguće je stvoriti postupke rehabilitacije govora i sluha koje se zasnivaju:

- a) na osjetljivosti lica s različitim gubicima sluha;
- b) na osnovnim karakteristikama ljudskog govora.

Da olakša produkciju govornih glasova pomoću tijela, verbotonalni sistem u svom istraživanju i primjeni koristi govorne strukture zasnovane na ritmu brojalica i na ritmu tjelesnih pokreta. Ritam brojalica naziva se u verbotonalnom sistemu »muzička stimulacija«. Ritmovi zasnovani na kombinaciji ritmova brojalica i ritmova tjelesnih pokreta nazivaju se zajedničkim imenom »fonetski ritmovi«, budući da je cilj tih ritmova da se dobije dobra artikulacija i dobra percepcija govornih glasova.

Fonetski ritmovi su praćeni pokretima. Kod brojalica struktura ovih pokreta slijedi ritam kompozicije govornih glasova, dok je smjer pokreta slobodan. Naprotiv, ritam zasnovan na tjelesnim pokretima treba da slijedi fiziološku i biološku produkciju govornih glasova. To znači, da su tjelesni pokreti usmjerni pokreti.

Kao uvijek pri radu s verbotonalnim sistemom i pri primjeni fonetskih ritmova treba koristiti specijalne aparate koji mogu da prenesu vrlo niske frekvencije uključujući tu i infrazvuk. Na taj način čak i potpuno gluha lica mogu koristiti ritmove govora, kao bazu artikulacije i percepcije govora.

Sada ćemo razviti detaljnije:

1. *Poučavanje fonetskog sistema pomoću tjelesnih pokreta;*
2. *Poučavanje fonetskog sistema pomoću ritmova brojalica.*

III

1. *Poučavanje fonetskog sistema pomoću tjelesnih pokreta*

Artikulacija nije neka fiksna tačka položaja jezika u odnosu na nepce ili zube. Artikulacija je struktura pokreta koje proizvodi čitavo tijelo: svaki slog ima svoje koncentracione tačke i pokrete prema tim tačkama. Pravac i položaj tzv. artikulatornih organa je samo jedan dio cjeline; u stanovitom smislu posljedica mnogih napetih tačaka u tijelu. Pokreti artikulatornih organa su vrlo fini

i gotovo ih je nemoguće upravljati direktno da bi oni mogli proizvesti dobar izgovor glasova, dobar ritam i dobru intonaciju. Naprotiv, mnogo je lakše slijediti koncentracione tačke za svaki slog kroz različite dijelove tijela i izvesti makromotorične pokrete zasnovane na tim koncentracionim tačkama. Proizvod glasova je posljedica strukture ovih koncentracionih tačaka. Naravno da u ovu cjelinu ulaze i artikulatorni organi u užem smislu. Čitavo tijelo strukturalno u pokretu proizvodi ritam koji utječe na čitav izgovor.

Mi osjećamo koncentraciju napetosti u smjeru pokreta ovih koncentracija dok emitiramo govor. Studiranje ovog determinira izbor pojedinih pokreta za svaki slog.

Slijedeće činjenice moraju se uzeti u obzir kada se koriste tjelesni pokreti za produkciju glasova:

1. Teško nagluho dijete ili potpuno gluho dijete često je ili prenapeto ili premlohavo. Ta djeca ne posjeduju koordinaciju između suprotnih mišića koji igraju osnovnu ulogu u normalnoj napetosti pri emisiji glasova. Svaki put kada nastupi napetost, nastupa s druge strane opuštenje. Ako nema ovakvog strukturiranja, stvara se ili ukočenost ili mlohavost tijela. To se događa s mnogom djecom koja su teško nagluha ili sasvim gluha.

Ako je dijete previše napeto, mi koristimo opuštenije pokrete: npr. u slogovima koji sadrže vokal »i« izbjegavamo dizanje ruku, jer bi to stvorilo veću napetost. U takvim slučajevima nastupila bi rigidna artikulacija i visoki registar. Ako treba da radimo s djetetom koje je previše mlohavo, upravljamo njegove pokrete tako da on podiže ruke ili čak da skoči dok podiže ruke. U takvim slučajevima ovakvi pravci pokreta eliminiraju niski registar koji je često tipičan za vrlo mlohavu djecu.

2. Koncentracija napetosti na raznim dijelovima tijela za vrijeme izgovora raznih glasova je u velikoj mjeri rezultat naše dnevne upotrebe govora. Tjelesnim pokretima nastojimo da stvorimo te iste napetosti kod teško nagluhog ili gluhog djeteta; ali treba voditi računa o tome da ta djeca nisu ranije govorila ili su govorila vrlo teško.

Iako mnoga nagluha i gluha djeca dobro reagiraju izgovorno na strukturalne pokrete za pojedini slog, stanovita djeca ne reagiraju dobro. U slučajevima loše reakcije najprije ponavljamo pokret. Ako ne uspijemo nakon dva ili tri pokušaja, uočavamo pogrešku i vodimo dijete kroz druge pokrete koji mogu da budu suprotni onima, koje smo koristili u prvom pokušaju. Tako npr. ako dijete persistira da govori umjesto »m« »p«, mi koristimo seriju pokreta koji su tipični u našem sistemu za bezvučne (napete) glasove, kao što su »t« ili »k«. Tada dijete lakše može popraviti svoju grešku.

3. Makromotorični pokreti tijela, iako predstavljaju u pojedinom momentu dominantne napete ili relaksirane forme, treba da u svakoj seriji pokreta uključuju i napetost i relaksiranost. Međutim, u konačnom dijelu serije pokreta treba da bude izražena karakteristična napetost sloga.

U proučavanju novih slogova dijete samo emitira pokrete učitelja tako da se njegovo tijelo sve više i više priprema da konkretno emitira slog. Tako npr. za slog »pa« prvi dio pokreta jest relaksiran: lelujanje ruku i u isto vrijeme savijanje koljena. Pošto se ti pokreti tako izvedu 2—3 puta, učitelj prvi put kaže glas »p« i to na kraju završenog pokreta. Dijete isto tako pokušava da na kraju to ponovi.

Tako se može reći da tjelesni pokreti imaju uvijek jedan smjer. Ovaj smjer je isto tako važan kao i konačan položaj. Ako pokrećemo cijelo tijelo naprijed i počinjemo pokrete od ramena, taj smjer je vrlo efikasan da pomogne izgovor sloga »la«. Ako počinjemo pokret ruku od prednje pozicije i završimo pokretom ramena, taj smjer je efikasan za interdentalni glas.

4. Tjelesni pokreti nemaju samo za cilj dobar izgovor slogova, nego vode dobrom izgovoru rečenica bez pomoći očitavanja s usana ili dodira. (Kao što smo rekli, dijete uvijek sluša preko aparata koji može prenijeti vrlo niske frekvencije). Kod tjelesnih pokreta prvi dio rada jest korektno emitiranje sloga, da bismo pokrete mogli što bolje da definiramo u okviru toga sloga. Međutim, odmah iza izgovora sloga učitelj nastavlja s riječima. Tako npr. iza sloga »pa« dolaze riječi »puppy«, »up«, »pie« itd. Iza stanovitog vremena pokreti tijela daju ritam za rečenice. Najprije vrlo jednostavne kao »puppy« i »up«, a onda sve kompleksnije. Tjelesni pokreti se razvijaju kao što se i dijete razvija. U prvoj etapi osnovni cilj tjelesnih pokreta jest dobar izgovor glasova. Kada je dijete dobilo dobru artikulaciju, tada se tjelesni pokreti koriste da iznose smisao izgovorenog teksta. Ako učitelj opazi da neko dijete ili cijela grupa djece počinja stanovite pogreške u artikulaciji nekog glasa, tada se učitelj vraća na raniji nivo i koristi tipične pokrete za taj glas.

2. Proučavanje fonetskog sistema preko ritma brojalica

Muzička stimulacija

Brojalicom ili muzičkom stimulacijom nazivamo ritmičku strukturu koja sadrži logatome, ili logatome kombinirane s riječima koje imaju značenje.

U oba slučaja ritam igra osnovnu ulogu. Iako značenje nije obavezno, upotreba ovih ritmičkih forma vodi dijete aktivnostima koje mu istovremeno omogućuju bolju ritmičku strukturu.

Upotrebljavamo termin »ritam brojalica« iz dva razloga:

1. termin je poznat u svijetu djece koja čuju normalno;
2. ritam brojalice je uvod u igru i koristi se u igri, često predstavlja imitaciju prirodnih zvukova.

Ekvivalentni termin za »brojalice« jest »muzička stimulacija«. Ovaj drugi termin se koristi zato što se u takvom postupku mogu koristiti muzički tonovi.

Ritam brojalica ima za cilj da preko ritma izazove kod gluhoga ili teško nagluhog djeteta dobru artikulaciju glasova. Dijete može ne izgovarati ili loše izgovarati jedan glas, ali je osjetljivo na niske frekvencije koje najbolje prenose ritam. Ono ima potencijalne mogućnosti za ritam. Zajedno s motorikom i pokretima koji prate brojalice taj se ritam još više osjeća.

U verbotonalnom sistemu postupak brojalica koristi se ovako:

1. slogovi u ritmu brojalica;
2. uključivanje jedne riječi ili nekoliko riječi u strukturu brojalica;
3. kompozicija s riječima u ritmu brojalica.

1. Slogovi u ritmu brojalica

Dijete koje ne govori ili posjeduje samo vrlo nekorektan govor, treba najprije da dobije dobar registar, dobar kvalitet glasa i da započne što je moguće bolji izgovor govornih glasova. Zbog toga

ne možemo početi originalnim brojalicama koje nemaju nikakvu progresiju u glasovima; naprotiv, slažemo brojalice sa stanovišta pedagoške progresije koje naše dijete može najbolje asimilirati. Prva lekcija u verbotonalnoj metodi ima zadatak, da nauči konsonant »p« s različitim vokalima koji mogu biti ispred i iza konsonanta.

Vokali se u verbotonalnom sistemu ne uče bez konsonanata. U ovoj osnovnoj brojalici može se na kraju dodati bilo koji konsonant, po mogućnosti onaj koji je već poučavan.

Osnovna forma za »p« u brojalici jest:

pa pa pa.
papa papa pa.
papa papa papa pa.
papa pa.

Da bismo izbjegli produžavanje vokala koju tendenciju imaju općenito gluha djeca, naročito ona koja su prije bila demutizirana drugim sistemom, dajemo konsonant »p« na kraju svakog stiha:

pa pa pap.
papa papa pap
papa papa papa pap
papa pap.

2. Uključivanje riječi u brojalice

Cilj osnovne brojalice nije da dijete izgovori slog bez značenja (logatom), nego da mu omogući da kaže konsonant »p« s različitim vokalima u riječima. Zbog toga, kao varijantu broja 1. za područje gdje se govori engleski, savjetovali bismo da se kaže:

pa pa pap,

a ne

pa pa pape,

jer pap (pop) ima značenje u engleskom jeziku.

Da bi dijete još bolje izgovorilo slogove u brojalicama, te se brojalice izgovaraju s pokretima tijela. Djetetu pomažemo još i time što mu se u razredu i u individualnom radu istovremeno transmimiraju logatomi i riječi preko mašine koja prenosi vrlo niske frekvencije tipične za ritam i koje gluho dijete može percipirati.

Znademo međutim da različite pozicije glasova u riječima uzrokuju poteškoće za dobru percepciju i dobar izgovor istog fonema. Kada naiđemo na tu poteškoću mi uvodimo u brojalice tešku riječ i pokušavamo da za nju nađemo najbolji položaj u brojalici tj. položaj koji najefikasnije omogućava djetetu da bolje izgovori tu riječ. Uzmimo npr. da dijete bezvučno »p« u riječi »puppy« izgovara kao »b«. On će dakle tu riječi izgovoriti »bubby«. U tom slučaju treba najprije da dijete pokuša kazati osnovnu brojalicu za »pa«. Odmah iza toga kažemo mu da ponovi riječ »puppy«. Ako i dalje govori »bubby« staviti ćemo »puppy« na kraju prvog stiha i kazati mu da tako ponovi:

pa pa puppy
papa papa pap.

Stavljamo »puppy« na kraj prvog stiha zato što taj položaj uključuje dižući ton i rastući intenzitet, tako da bezvučni suglasnik može biti u tom položaju bolje percipiran i bolje izgovoren.

Ako u daljnjoj vježbi, kada učimo dijete da izgovori konsonant »b«, naiđemo na poteškoću u izgovoru i recimo da umjesto riječi »baby« dijete ima tendenciju da kaže »puppy«, tj. da izgovara bezvučni konsonant umjesto zvučnog, tada ćemo staviti »baby« u osnovnu brojalicu za »ba«, ali u položaj koji je manje naglašen tj. gdje ton i intenzitet padaju ili gdje ritmička struktura ima slabiju formu. Zato ćemo u takvom slučaju riječ »baby« staviti na kraju brojalice:

*baba baba ba
baba baba baby.*

3. Komponiranje brojalice s riječima

Mala kompozicija s riječima koja ima naglašen ritam, stvara mogućnost djetetu da u ritmu izgovori čitavu rečenicu. Ta kompozicija može da uključuje samo jednu rečenicu složenu od riječi sa značenjem

*pa ta ka
pa ta ka
come cat come*

Ili razvijeniju formu za djecu koja imaju bolju artikulaciju i percepciju, pa je čitava brojalica sastavljena od riječi sa značenjem:

*knock, knock
open the door
come in come in (pauza)
come in — sit down*

Ili jedan drugi primjer:

*tik tok
tik tok
don't hurry
don't stop
tik tok
tik tok*

Ovakva kompozicija prestaje da bude brojalica, ali mi je ipak tako zovemo, jer ritam ostaje njezin osnovni faktor. Na taj način ove veoma razvijene forme predstavljaju neprestani napredak idući od osnovne brojalice do sve razvijenijih i razvijenijih ritmičkih nivoa.

Ovi vrlo razvijeni tipovi brojalica treba da budu razvijani dalje u razredu i da ih djeca izgovaraju u drugačijem redoslijedu nego što je u brojalici. Rečenice iz takvih brojalica treba da budu kombinirane s novim rečenicama i situacijama koje su djeca već ranije učila ili će ih učiti kasnije. Cilj ovako razvijenih brojalica jest, da omoguće djetetu da razvija sve bolju i bolju intonaciju i ritam. Kasnije on mora govoriti te rečenice u raznim situacijama bez ikakve sadržajne veze s originalnom brojalicom.

Općenito sve riječi u brojalicama treba da budu korištene u razvijenijoj formi u razredu kao sadržaj. Zbog toga je vrlo dobro, da poslije svake osnovne brojalice sastavljene od logatoma (bez sadržaja) slijede brojalice koje imaju sadržaj. Dobro je također da osnovna brojalica sadrži neku imitaciju prirodnog fenomena ili nekog događaja: npr. imitacija vjetrova, životinjskih glasova, zvuk vlaka itd. Ili da sadrži ili da može uvesti bilo koju aktivnost.

4. Upotreba muzičkih tonova

Muzički tonovi mogu se koristiti kod brojalica u njihovoj osnovnoj formi i u formi koja sadrži neku riječ sa značenjem koju dijete treba da korektnije izgovori. Muzički tonovi u tom slučaju predstavljaju novu stimulaciju za dijete i novi put imitacije. Ali ti tonovi nemaju za cilj da dijete počne dobro pjevati. Dijete će možda jednog dana i lijepo pjevati ako dostigne taj nivo, ali upotreba muzičkih tonova u verbotalnom sistemu ima jedino za cilj, da dijete preko imitacije muzičkih tonova na kraju imitira govornu riječ. Ako npr. dijete umjesto riječi »yellow« kaže »lelow« i to s niskim registrom, mi ćemo zahtijevati od njega da ponavlja iza nas »yellow« koje mu dajemo u sve višim i višim tonovima. Tada ćemo malo pomalo početi spuštanjem tonova i na kraju ćemo kazati u govornoj formi riječ »yellow«.

ZAKLJUČAK

Ritmičke strukture imaju kao konačni cilj dobar izgovor. Poznato je da su akustički parametri vrlo bogati i vrlo redundantni i u svakom glasu ima mnogo drugih glasova. To znamo ne samo s područja gluhoće, nego i s područja učenja stranih jezika. Možemo imati vrlo dobar sluh, ali smo ipak nesposobni da čujemo dobro strane glasove. Dobar izgovor pomaže nam da čujemo sve bolje strane glasove.

Nagluho ili gluho dijete bolje percipira glasove ako je prva produkcija tih glasova povezana sa strukturama tjelesnih pokreta.

Akustička memorija i memorija kao takva razvija se kroz ritmičke kompozicije i pokrete tijela. Ti ritmovi pomažu djetetu da memorira sve duže i duže cjeline govora. Ritam je granična nit duže akustične cjeline koja se u takvim strukturama lakše memorira.

Petar Guberina

RYTHMES PHONÉTIQUES DANS LE SYSTÈME VERBOTONAL

(Communication au Congrès International pour l'éducation orale des sourds, Northampton, EUA, juin 1967)

Résumé

Les rythmes basés sur la combinaison des rythmes de comptines et des rythmes des mouvements corporels sont définis comme rythmes phonétiques.

Les rythmes phonétiques ne font qu'une partie du système verbotal, qui dans sa totalité comprend: les rythmes phonétiques, le travail en classe et le travail individuel. Les rythmes phonétiques forment la base dans l'enseignement de la parole, de la langue et des connaissances que doit acquérir l'enfant déficient de l'audition. Les rythmes phonétiques facilitent d'autre part, au cours du travail individuel, la correction de la prononciation et le développement de la perception.

En général on conçoit la langue comme si elle était en dehors de l'homme. L'homme doit assimiler la phonétique et la grammaire de la langue maternelle ou bien des langues étrangères. Le rôle sociologique de la langue est très accentué dans les études linguistiques.

Bien que le rôle social soit très important du point de vue de la langue, nous croyons que la langue est avant tout le produit de la structure physique biologique et neurologique de l'homme. Cela veut dire que l'homme doit apprendre la langue dans lui-même, où la langue est avant tout la parole.

En partant de ce point de vue, la phonétique représente la liaison entre la production des sons en tant que résultat du corps humain et la perception de ces mêmes sons au moyen de la structure neurologique de l'homme même. Il en suit que l'articulation n'est pas seulement le résultat des organes articulatories, mais de l'ensemble structural de plusieurs parties du corps ou se produit la concentration des tensions convergentes.

Les rythmes phonétiques sont accompagnés de mouvements. Pour les comptines, ces mouvements suivent le rythme de la composition des sons du langage, alors que la direction de ces mouvements est libre. Au contraire, les rythmes basés sur les mouvements corporels suivent la production physiologique et biologique des sons du langage. Cela veut dire que les mouvements corporels sont dirigés et préétablis.

Dans l'utilisation des rythmes phonétiques on se sert — et c'est le cas général dans l'emploi du système verbotonal — des appareils spéciaux qui peuvent transmettre les fréquences très graves y compris l'infrason. Ainsi, même les sujets sourds peuvent bénéficier des rythmes de la parole en tant que base de l'articulation et de la perception de la parole.

Petar Guberina

ON PHONETIC RHYTHMS IN THE VERBOTONAL SYSTEM

(A lecture delivered at the International Congress for the Oral Education of the Deaf, in June 1967, in Northampton, USA)

Summary

Phonetic rhythms are defined as the combination of the rhythms of nursery and those of the movements of body.

It should be remembered that phonetic rhythms constitute only one part of the verbotonal system which also embraces the classroom work and the individual work. In addition to being imperative in speech and language learning, they are also essential for the knowledge which a child with a hearing impairment has to acquire. In the course of the individual work the phonetic rhythms facilitate the correction of pronunciation and help the development of perception.

Language is generally regarded as something existing outside the human being. Man has to assimilate, so to speak, phonetics and grammar of his mother tongue or of a foreign language.

The linguistic studies attribute a great importance to the social role of language, and we may readily agree to this standpoint, yet we feel that language is in first place a product of man's physical, biological and nervous structure; man has to learn language from inside, where language is essentially speech. From this point of view, phonetics is considered to be the link between the production of sounds as the result of certain body activities, and the perception of these sounds by the nervous structure of man. This means that articulation is not only a result of the organs of speech, but also of the structural unity of the various points of the body where tensions converge.

Phonetic rhythms are accompanied by body movements. As for the nursery rhymes, these movements follow the rhythm of the composition of language-sounds, the conducting of these movements being free. As opposed to this, the rhythms based on the movements of the body follow the physiological and the biological production of the sounds of speech, the movements of body being predetermined and directed movements.

In the application of verbotonal system, special electronic devices which can transmit very low frequencies including infrasonic ones are used in the application of the phonetic rhythms. Thus, even the deaf patients can make use of the rhythms of speech as the basis of articulation and perception of speech.

Петар Губерина

ФОНЕТИЧЕСКИЕ РИТМЫ В ВЕРБОТОНАЛЬНОЙ СИСТЕМЕ

(Лекция прочитанная на Международном конгрессе по оральному воспитанию глухих, Нортхэмптон, США, июнь 1967 г.)

Содержание

Ритмы, которые основаны на комбинации ритмов считалок и ритмов движений тела, определяются как фонетические ритмы.

Фонетические ритмы являются только частью верботональной системы, которая в своем полном виде включает: фонетические ритмы, работу в классе и индивидуальную работу. Фонетические ритмы составляют основу

обучения речи, языку и основу получения знаний, которыми ребенок с нарушением слуха должен овладеть. Фонетические ритмы в течение индивидуальной работы облегчают коррекцию произношения и развитие восприятия.

В общем язык понимается как что-то вне человека. Человек должен ассимилировать фонетику и грамматику родного или неродных языков. В лингвистических работах социологическая роль языка очень подчеркивается.

Хотя с точки зрения языка его социальная роль очень важна, мы считаем, что язык является во-первых продуктом физической, биологической и неврологической структуры человека, следовательно, человек должен обучаться языку в себе самом, где язык является прежде всего речью.

Исходя из такой точки зрения, фонетика представляет собой связь между продукцией звуков, источником которых является организм человека, и восприятием этих звуков при помощи неврологической структуры человека. Следовательно, артикуляция не является только результатом работы органов речи, а она является структурированным целым состоящим из разных частей тела, в которых происходит концентрация конвергентных напряженностей.

Фонетические ритмы сопровождаются движениями. Для считалок эти движения основаны на ритме композиции звуков в языке, а сами движения свободны. Наоборот, ритмы основанные на движениях тела соблюдают физиологическую продукцию звуков языка. Следовательно, движения тела управляются и они заранее предопределены.

Для фонетических ритмов в частности, — и вообще в верботональной системе, — употребляются специальные аппараты, которые могут перенести очень низкие частоты, включая и инфразвук. Таким способом и глухие пациенты могут использовать ритмы речи как основу артикуляции и восприятия речи.